

HISTORICKÝ VÝKLAD A JEHO LIMITY

MÁRIA DORKOVÁ

Právnická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach,
Slovenská republika

Abstrakt

Článok má bližšie priblížiť historickú výkladovú metódu ako jednu z nadštandardných interpretačných metód. V príspevku je upriamená pozornosť na definovanie a hlbšie preniknutie do problematiky occasio legis, teda okolnosti vydania právneho predpisu a ratio legis, teda účelu, cieľa právnej normy. Pozornosť je rovnako venovaná aj problematike historického výkladového cieľa v objektívnom zmysle, ako aj v zmysle subjektívnom. Ďalšia časť článku je zameraná na rozdelenie subjektívneho historického výkladu na jednotlivé druhy a ich komparáciu.

Kľúčové slová

Interpretácia práva; historický výklad; aplikácia práva; occasio legis; ratio legis; limity historického výkladu.

Abstract

The aim of this article is to bring the historical methods of interpretation as one of the high standard interpretation methods. In this article the attention is focused on defining and the deeper insight into the problems occasio legis, so the circumstances of the legal formula issue a ratio legis, namely the purpose of objective legal standards. The attention is also devoted to the historical interpretation aim in the objective sense as well as in subjective terms. The next section of the article focuses on the historical distribution of subjective interpretation of individual categories and their comparison.

Key words

Interpretation of law; historical interpretation; application of law; occasio legis; ratio legis; the limits of historical interpretation.

Historický výklad a jeho pojem

Historický výklad patrí k **nadštandardným interpretačným metódam**. Otcom tejto výkladovej metódy je Savigny, ktorý je zároveň predstaviteľom **historickej právnej školy**. „V pozadí úvah o historickom výklade stojí úvaha, že právnym myšlienkam je vlastný nielen systematický, ale aj historický kontext.“¹ Zohrávať úlohu môže najmä pri precizovaní zmyslu zákonov a iných právnych predpisov. V odbornej právnickej literatúre nie je zhoda v tom, čo je historický výklad. **Býva definovaný ako výkladová metóda, pri ktorej sa z okolností vydania právneho predpisu (occasio**

¹ BRÖSTL, A.: Úvod do právnej vedy. Košice 1994, s.40.

legis) usudzuje na jeho zmysel (ratio legis).² Táto výkladová metóda je niekedy chybné stotožňovaná s popisom vývoja určitého ustanovenia, prípadne popisu určitého inštitútu na ceste od minulosti až po súčasnosť. Ak chceme historický výklad úspešne uplatniť, je potrebné rešpektovať medze, ktoré nie je možné prekročiť, ako aj zohľadniť jeho špecifiká.

Occasio legis, teda okolnosti vydania právneho predpisu, je základným pojmom pri definovaní historického výkladu. Okolnosti vydania právneho predpisu zahŕňajú predovšetkým vlastný impulz, ktorý podnietil zákonodarcu k činnosti. Impulzom môže byť významná udalosť, ktorá je ťažko prehliadnuteľná, avšak častejšia sa vyskytuje situácia, kedy konkrétny podnet, po ktorom nasleduje prijatie novej právnej úpravy chýba, a zákonodarca tak zohľadňuje verejnosťou vnímanú potrebu, teda spoločenskú požiadavku. Nesmieme zabudnúť ani na súvislosť s dobovými predpismi a na vplyv predchádzajúcej judikatúry. „**To ale mnohokrát vedie k vytváraniu nepodložených konštrukcií a k nutnému poklesu spoľahlivosti až na hranicu únosnosti.**“³

Ratio legis, teda zmysel, účel právnej úpravy je cieľom historického výkladu.⁴ Samozrejme že hľadanie účelu nie je spojené len s historickým výkladom. Hľadanie účelu je cieľom aj iných nadštandardných interpretačných metód, ku ktorým, ako už bolo spomenuté vyššie, historický výklad bezpochyby patrí. Nadštandardné metódy sú síce vybudované na podobných princípoch, ale výsledok, ku ktorému dospejú, je v dôsledku rôznych zdrojov z ktorých vychádza, takmer zakaždým iný. Na porovnanie-pri komparatívnom výklade sa porovnávajú obdobné úpravy v cudzine, pri teleologickom výklade usudzujeme na ratione legis vzhľadom k sociálnemu a politickému kontextu v dobe aplikácie právneho predpisu.⁵

Na povrch sa v tomto prípade vynára otázka, či vôbec jednotné ratio legis existuje. Isté je, že má niekoľko vrstiev, ktoré pomáhajú odhaľovať jednotlivé výkladové metódy. Ratio legis má pre historický výklad, ako aj pre ostatné nadštandardné výkladové metódy kľúčový význam. O tom, čo je vlastne ratio legis a aká je miera jeho relevancie, sa vedú diskusie. Tento pojem môžeme definovať na základe dvoch koncepcií. L. Heyrovský považuje ratio legis za účel, ktorý má byť zákonom dosiahnutý. Druhá koncepcia, ktorú prezentuje najmä J. Sedláček ho vníma ako zmysel zákona pre ľudský život. Tieto dve koncepcie však nestoja proti sebe, naopak, sú

² WEINBERGER, O.: Logika. Učebnice pro právníky. Praha 1959, s.208 In.: GERLOCH, A., MARŠÁLEK, P.: Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi. Eurolex Bohemia, 2003, s.121

³ MARŠÁLEK, P.: O smyslu a limitech použití historického výkladu při aplikaci práva. In.: GERLOCH, A., MARŠÁLEK, P.: Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi. Eurolex Bohemia, Praha, 2003, s.123

⁴ Slovník veřejného práva československého, In.: GERLOCH, A., MARŠÁLEK, P.: Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi. Eurolex Bohemia. Praha 2003, s.128

⁵ GERLOCH, A.: O metodách interpretace a jejich rozdělení na standardní a ndstandardní. Teorie práva, Dobrá voda, Pelhřimov, 2001, s.123

bežne používané popri sebe a niektorí teoretici ich spájajú do jednej.⁶ Napriek tomuto konštatovaniu sa domnievame, že určitý rozdiel medzi týmito koncepciami existuje. **Zmysel je totiž širším pojmom ako účel.** V prvom rade vždy hľadáme zmysel niečoho, v tomto prípade konkrétne zmysel právneho predpisu, alebo zmysel konkrétneho ustanovenia obsiahnutého v právnej norme. Účel, ako z už spomenutého vyplýva, je pojmom užším a označuje len to, čo sa chce dosiahnuť, teda samotný cieľ. „Ak aplikujeme tento záver na normotvorbu, účel právnej úpravy vyjadruje cieľ, ktorý má byť dosiahnutý. Ten je potom spravidla zameraný na realizáciu konkrétnej hodnoty.“⁷ Musíme však konštatovať, že v prípade hľadania zmyslu vždy prekračujeme význam, teda samotný obsah toho, čo je napísané.

Jednostranný normativistický prístup cítiť z vyjadrenia J. Sedláčka, napriek tomu si myslíme, že k danej problematike je vhodné ho použiť : podľa neho nejde pri hľadaní **ratio legis** o čisté a nepredpojaté poznanie obsahu právnej normy, ale len o jej hodnotenie, a to buď z hľadiska nejakého účelu, ktorý chcel zákonodarca právnou normou dosiahnuť, pričom účel v nej vyjadrený nie je, alebo z hľadiska inej normy, najčastejšie morálnej, alebo náboženskej. Do procesu aplikácie práva tak preniká subjektívny prvok, podkopáva sa právna istota, o ktorú pri nachádzaní práva ide.⁸ Pokiaľ nie je v právnom predpise výslovne vyjadrený, nastupuje jeho pracovné a zároveň málo spoľahlivé hľadanie najmä z dôvodových správ.⁹ Nemôžeme sa spoľahnúť na to, že úmysel zákonodarcu sa kryje s výslovným znením ustanovení právneho predpisu. Každý právny predpis sa momentom vydania oddelí od normotvorcu, prestáva byť rezistentný proti premenám nazerania spoločnosti ako aj proti sociálnym zmenám.¹⁰

Ratio legis je predovšetkým určené účelom, ktorý sledoval zákonodarca. Limitom zmyslu právneho predpisu je cieľ právneho systému, respektíve hodnoty, na ktorých tento systém stojí. Historický výklad nám pomáha podstatnou mierou objasniť ratio legis a podchytiť účel, ktorý zákonodarca sledoval pri vydaní právneho predpisu. P. Maršálek uvádza, že pre vyvodenie ratio legis platia isté pravidlá. „**Najdôležitejším z nich je zachovať si značnú triezvosť pri posudzovaní faktov, nepsychologizovať a zdržať sa vytvárania nepodložených súvislostí, ktoré by mohli celý výsledok pracovného postupu úplne znehodnotiť.**“¹¹

⁶ Bližšie pozri: MARŠÁLEK, P.: O smyslu a limitech použití historického výkladu při aplikaci práva. Praha, Eurolex Bohemia. Praha, 2003, s. 123

⁷ BOGUSZAK, J., GERLOCH, A., ČAPEK, K.: Základy právní vědy a veřejného práva. Praha 1998, s.106

⁸ SEDLÁČEK, J.: Slovník veřejného práva československého, s. 428. In.: MARŠÁLEK, P.: O smyslu a limitech použití historického výkladu při aplikaci práva. In.: GERLOCH, A., MARŠÁLEK, P.: Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi. Eurolex Bohemia. Praha 2003, s.128Praha, 2003, s.127

⁹ BOGUSZAK, J.: K teorii tvorby práva(hodnoty, normy, principy) In.: Jubilejní sborník Karlovy Univerzity, Praha 1998, s.24

¹⁰ KNAPP, V.: Teorie práva. Praha 1995, s.34

¹¹ MARŠÁLEK, P.: O smyslu a limitech použití historického výkladu při aplikaci práva. Praha, 2003, s.137

Historický výkladový cieľ (subjektívny a objektívny)

Pri historickom výklade **ide vždy o stanovenie významu, ktorý s vykladaným textom spája jeho autor**. Vždy sa zisťuje skutočná vôľa zákonodarcu, pričom nie je dôležité, do akej miery sa mu vôľa podarila vyjadriť v texte zákona. Savigny hovorí: „interpret má rekonštruovať myšlienku obsiahnutú v zákone tak, že sa myšlienkovo postaví na miesto zákonodarcu, jeho činnosť bude v sebe umelo opakovať, to znamená, že nechá zákon vo svojom myslení opätovne vzniknúť”.¹² Počas absolutizmu, teda v absolutistickom štáte platilo, že najvyšším zákonom je vôľa kráľa, z tohto sa zákonite odvíja význam historického výkladového cieľa.

Historický výkladový cieľ má významné postavenie aj v demokratickom štáte. Výkladový cieľ môžeme rozlišovať aj z hľadiska posunu na časovej osi. Pod výkladovým cieľom vo všeobecnosti rozumieme cieľ, ku ktorému výklad smeruje, teda to, čo má byť podľa výkladu zistené. Problematika výkladového cieľa vystupuje pri každom výklade, teda nie len pri výklade právnych predpisov.

Práve pri **objektívnom výkladovom ciele** je toto rozlišovanie viditeľné. Vždy je totiž rozdiel pokiaľ ide o objektívny význam, ktorý zákonnému textu priradí adresát v dobe vydania a významom, ktorý má zákonný text pre adresáta v dobe aplikácie. Rozoznávame aj situáciu, ktorá zohľadňuje vývoj právneho poriadku od doby vydania vykladaného právneho predpisu, až po jeho aplikáciu.¹³ Rozdiel medzi prvou a druhou situáciou má význam najmä v prípade výrazných zmien v právnom poriadku. Máme na mysli najmä situáciu, ktorá vznikla u nás po roku 1989 a znamenala obdobie veľkých hodnotových zmien.

Podľa F. Melzera rozoznávame dve hraničné situácie, jednak ide o výklad, vzťahujúci sa k dátumu vydania vykladaného právneho predpisu (**historický výkladový cieľ**), jednak o výklad vzťahujúci sa k dátumu interpretácie (**recentný výkladový cieľ**).¹⁴ Je však potrebné povedať, že rozhodujúci môže byť aj iný moment, napríklad pri uzavretí zmluvy podľa občianskeho zákonníka je rozhodujúcim momentom moment uzavretia zmluvy a nie moment uskutočňovania výkladu. Napríklad E. A. Kramer stotožňuje historický a subjektívny výkladový cieľ, rovnako ako aj recentný a objektívny výkladový cieľ. **Historický výkladový cieľ je možné dosiahnuť pomocou argumentov, ktoré patria pod výkladovú metódu subjektívneho historického výkladu. Nástrojom k dosiahnutiu historického výkladového cieľa je subjektívny historický výklad.**¹⁵

¹² MELZER, F.: Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace, C.H.BECK, Praha, 2010, s.82

¹³ Tamtiež, s.118

¹⁴ KRAMER, E. A.: Juristische Methodenlehre. 1. Vydání. Bern: Stämpfli Verlag, 1998, s.88. In.: MELZER, F.: Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace, C.H.BECK, Praha, 2010, s.80

¹⁵ Tamtiež, s.119

Pri objektívnom výkladovom celi skúmame objektívny význam textu zákona. Pri **historickom objektívnom výkladovom celi** berieme do úvahy aj historický kontext vzniku vykladaného právneho predpisu (*occasio legis*). Pri tomto výkladovom celi však neexistuje žiadny princíp platného práva, ktorý by mu dával legitímny podklad. Pretože samotná dobrá viera osôb z doby vzniku právneho predpisu je z hľadiska aplikácie práva v súčasnosti irelevantná. **Súčasnosť sa podľa F. Melzera nemôže dovolávať legitímneho očakávania minulých generácií, avšak zároveň poukazuje na to, že výnimočne sa tento výkladový cieľ môže realizovať v podmienkach právneho štátu, účelom je zabrániť zmene významu.**

Definovanie zákonodarcu pri historickom výklade

V slovenskom, ako aj v českom práve historický výklad legitimitu čerpá z dvoch princípov. Prvým je **princíp del'by moci**, tým druhým je **demokratický princíp**. Tieto princípy určujú, že tvorba práva je v rukách parlamentu a nie v rukách súdov. Zákon je odrazom zákonodarcu, ktorý bol volený v demokratických voľbách, z toho dôvodu je historický výkladový cieľ legitímny tak v slovenskom, ako aj v českom právnom poriadku. Pomocou uplatňovania historického výkladu zistíme, aký význam spája zákonodarcu s interpretovaným pojmom. **Argumentácia úmyslom zákonodarcu je označovaná aj ako argumentum a racione legis.**¹⁶ Niekedy sa toto označenie používa pre označenie objektívneho teleologického výkladu, čo je vhodnejšie, pretože **vždy hovoríme o rozume zákona a nie rozume zákonodarcu.**

S ohľadom na bližšie definovanie subjektívneho teleologického výkladu, teda výkladu historického je potrebné určiť, kto je „zákonodarcu.“ **Podľa článku 72 Ústavy Slovenskej republiky** je Národná rada Slovenskej republiky jediným ústavodarným a zákonodarným orgánom Slovenskej republiky. Ide o kolegiálny orgán, u ktorého je zistenie vôle zložitým procesom. Zhoda, ktorá vznikne hlasovaním je zhodou o texte, avšak nemusí byť zhodou čo sa týka účelu. Samozrejme toto konštatovanie neznamená, že sa historický subjektívny výklad nemôže uplatňovať v demokraticky fungujúcich štátoch, práve naopak. **Pre účely subjektívneho historického výkladu môžeme vôľu zákonodarcu definovať ako ľudskú vôľu, vôľu jednotlivca, alebo skupiny osôb, ktorá presadila relevantnú otázku v zákonodarnom procese.**¹⁷

Sme však toho názoru, že v konečnom dôsledku nemusí ísť ani tak o vôľu poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, ako skôr o vôľu a predstavy „skutočných tvorcov zákonov“, máme na mysli pracovníkov ústredných orgánov štátnej správy, teda ministerstiev, koncipujúcich zároveň dôvodové správy. Práce koncipované na úradoch, v grémiách, na príslušných

¹⁶ KNAPP, V.: Vědecká propedeutika pro právníky. 1. Vydání. Praha: Eurolex, 2003, s.51

¹⁷ BYDLINSKY, F.: Grundzuge der juristischen Methodenlehre, 1. Vydání. Wien: FOWI-Arbeitspapiere Nr. 95, Brunner Vorträge Nr. 1, 2003, s.21, 22 In.: MELZER, F.: Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace, C.H.BECK, Praha, 2010, s. 119

ministerstvách zohrávajú významnú úlohu práve pre subjektívny historický výklad. Ak teda chceme určiť, kto je vlastne zákonodarcom, musíme uvažovať o všetkých reálnych osobách podieľajúcich sa na danom zákonodarnom akte.¹⁸

Odpoveď na otázku, ako je možné, že osoby, ktoré nie sú členom zákonodarného orgánu sú považované za zákonodarcov vysvetľuje tzv. **Paktentheorie**. F. Bydlinsky, rovnako F. Melzer ju definujú ako teóriu, ktorá vychádza z toho, že pokiaľ oficiálne zákonodarné miesta preberajú určitý text, preberajú nie len čistý text, ale tiež úvahy a účely, na ktorých tento text spočíva, pokiaľ nemožno zistiť opak. Legitimačným dôvodom teórie je všeobecná skúsenosť s koncipovaním legislatívnych textov.

Z tejto teórie vyplýva, že v rámci subjektívneho historického výkladu je relevantný účel, ktorý s vykladaným ustanovením právneho predpisu spájali jeho reálni tvorcovia, pokiaľ nie je preukázané, že nadriadený orgán v legislatívnom procese s ním spájal iný účel. Rozhodujúci je teda účel, respektíve význam v rámci legislatívneho procesu bez ohľadu na to, v akej fáze vznikol. Pokiaľ sa však v neskorších fázach legislatívneho procesu žiadny iný názor nevyskytol, je relevantný pôvodný názor.¹⁹

Subjektívny historický výklad a jeho druhy

Právna hermeneutika rozlišuje pri subjektívnom historickom výklade tieto druhy:

- 1) Jednoduchý subjektívny historický výklad**
- 2) Subjektívny teleologický výklad**
- 3) Nepravý subjektívny historický výklad**

Pri jednoduchom subjektívnom historickom výklade hľadáme skutočnú vôľu historického zákonodarcu, nie len nejakú predpokladanú, teda prezumovanú vôľu. Z vyjadrenia zákonodarcu vieme usúdiť, či určitú skutočnosť podradí pod ním použitý pojem, alebo nie. Pri hľadaní jeho vôle vychádzame z rôznych prameňov, z legislatívnej činnosti, ktorá predchádzala vydaniu právneho predpisu, z rozhovorov príslušných osôb... Otázka však znie, či sú tieto skutočnosti relevantnými prameňmi pre subjektívny historický výklad.

Ako bolo spomenuté vyššie „ legitimačným dôvodom subjektívneho historického výkladového cieľa a jemu zodpovedajúcej metódy výkladu je princíp deľby moci a demokratický princíp, zákonodarnou vôľou, je vôľa

¹⁸ Bližšie pozri: MELZER, F.: Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace, C.H.BECK , Praha, 2010, s. 120, alebo BYDLINSKY, F.: Grundzuge der juristischen Methodenlehre, 1. Vydání. Wien: FOWI-Arbeitspapiere Nr. 95, Brunner Vorträge Nr. 1, 2003, s.21,

¹⁹ Bližšie pozri: MELZER, F.: Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace, C.H.BECK , Praha, 2010, s.120

demokratického zákonodarcu.²⁰ Môžeme konštatovať, že spôsobilými prameňmi subjektívneho historického výkladu sú všetky reprodukovateľné písomné listiny o vzniku zákona, dokumenty objasňujúce históriu vzniku zákona, alebo materiály z doby pred vydaním zákona, po prípade po ňom. Za najvýznamnejšie pramene tejto výkladovej metódy považujeme **dôvodové správy a autorské komentáre.**²¹

Pri historickom výklade ide o to, aby sa pomocou všetkých relevantných materiálov, teda **dôvodových správ, protokolov, prejavov najvyšších štátnych činiteľov zistilo**, čo zákonodarca zamýšľal, prípadne mohol zamýšľať. Samozrejme úlohu zohráva aj mapovanie všetkých relevantných faktorov, ktoré boli spôsobilé ovplyvniť podobu právneho predpisu. Táto výkladová metóda odkrýva aj to, čo vyplýva z odbornej literatúry, z príprav právneho predpisu, z legislatívy iných štátov, prípadne z iných okolností, ktoré sa mohli premietnuť v procese normotvorby.²²

Podľa článku 7 ods.1 Legislatívnych pravidiel tvorby zákonov uverejnených v Zbierke zákonov pod číslom 19/1997 Z.z. návrh zákona obsahuje aj dôvodovú správu, ktorá sa člení na všeobecnú a osobitnú časť. Obsah dôvodovej správy ustanovuje § 68 ods. 3 zákona o rokovacom poriadku NRSR č. 350/ 1996 Z.z. a Legislatívne pravidlá tvorby zákonov č. 19/1997 Z.z. (čl. 4, 6 a 8). Všeobecná časť dôvodovej správy odôvodňuje hlavné princípy navrhovanej úpravy, čo v konečnom dôsledku môže prispieť k zisteniu skutočných zámerov zákonodarcu. Dôvodovú správu vypracováva ministerstvo, ako gestorský orgán v prípade vládneho návrhu zákona, zároveň je v legislatívnom procese predkladateľom. Návrh si môže vláda osvojiť, v tomto prípade sa stáva vládny návrh zákona bez toho, aby zasahovala do dôvodovej správy. Ani prejednávanie v parlamente nemá vplyv na dôvodovú správu.

Pri rešpektovaní vyššie uvedenej teórie paktu „**je potrebné vždy skúmať či v priebehu parlamentného prejednávania neboli s prejednaným textom spájané iné dôvody, než aké s nimi spájalo ministerstvo, ktoré vypracovalo pôvodný návrh.**“²³

Subjektívny teleologický výklad označovaný niekedy aj ako **historicko-teleologický výklad sa používa v prípade, ak nie je možné priamo z vyjadrenia zákonodarcu odvodiť odpoveď na relevantnú otázku priamo, avšak vieme priamo odvodiť cieľ, ktorý zákonodarca zamýšľal**

²⁰ MELZER, F.: Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace, C.H.BECK, Praha, 2010, s.122

²¹ Tamtiež, s.124

²² MARŠÁLEK, P.: O smyslu a limitech použití historického výkladu při aplikaci práva. In.: GERLOCH, A., MARŠÁLEK, P.: Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi. Eurolex Bohemia, 2003, s. 130

²³ MELZER, F.: Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace, C.H.BECK, Praha, 2010, s.123

dosiahnuť, cieľom môže byť buď zmena v právnom postavení niektorých subjektov, alebo napríklad spôsobenie faktických zmien.²⁴

Východiskom je predstavovaný, zamýšľaný, chcený stav zákonodarcom. Podľa F. Melzera pokiaľ jazykový výklad pripúšťa niekoľko možností a jedna z týchto možností je spôsobilá dosiahnuť cieľ chcený zákonodarcom, pričom iné možnosti spôsobilé nie sú, je potrebné uprednostniť v rámci subjektívneho historického výkladového cieľa práve túto možnosť. Do úvahy prichádza aj situácia, kedy k dosiahnutiu cieľa je spôsobilých viac výkladových možností, avšak jedna viac ako ostatné.

V danom prípade je potrebné uprednostniť práve túto možnosť, pretože predpokladáme, že zákonodarcu postupoval najefektívnejším spôsobom, aby dosiahol zamýšľaný cieľ. Pri skúmaní výkladových možností zohľadňujeme všeobecnú skúsenosť (**jednoduché prípady**), ale tiež vedecké poznatky z príslušnej oblasti (**zložité prípady**).²⁵ Podľa nášho názoru je vždy potrebné **analyzovať jednotlivé výkladové varianty a porovnať ich s účelom, ktorý s daným ustanovením spájal zákonodarcu.**

Nepravý subjektívny historický výklad rovnako ako výklad subjektívny teleologický **smeruje k zisteniu vôle historického zákonodarcu, pričom jeho vôľa nie je priamo zistiteľná.** Vôľa sa v tomto prípade zisťuje z objektívnych skutočností (samotný text schváleného zákona, objektívne okolnosti vzniku zákona- occasio legis), pretože nemáme dostatok indícií týkajúcich sa skutočnej zákonodarcovej vôle. „**Tým sa v rámci subjektívneho historického výkladu uplatňujú argumenty, ktoré sú vlastné objektívnemu historickému výkladovému cieľu.**“²⁶

Medzi **objektívne kritéria** môžeme zaradiť aj porovnávanie s predchádzajúcou právnou úpravou. V tomto prípade však môžeme mať pochybnosti, pokiaľ zákonodarcu doslovne prebral predchádzajúcu právnú úpravu, či zároveň prebral aj výklad, ktorý s daným textom spájal predchádzajúci zákonodarcu.

Porovnávanie dvoch po sebe bezprostredne nasledujúcich právnych úprav môže lepšie ozrejmiť, čo malo byť zmenené, rovnako ako porovnávanie s predchádzajúcimi návrhmi zákona, právnickou literatúrou, alebo názormi autorov, ktorí mali vplyv na vypracovanie zákona. Vo všetkých týchto prípadoch ide o objektívne skutočnosti, alebo objektívne kritériá, ktoré nám pomôžu ozrejmiť skutočný zámer zákonodarcu.

²⁴ KRAMER, E. A.: Juristische Methodenlehre. 1. Vydání. Bern: Stämpfli Verlag, 1998, s.111, In.: MELZER, F.: Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace, C.H.BECK, Praha, 2010, s.124

²⁵ Bližšie pozri: MELZER, F.: Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace, C.H.BECK, Praha, 2010, s.124

²⁶ MELZER, F.: Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace, C.H.BECK, Praha, 2010, s. 125

Miesto, význam a spoľahlivosť historického výkladu medzi výkladovými metódami

Callistratus: „Si de interpretatione legis quaeratur, in primis inspiciendum est, quo iure civitas retro in eiusmodi casibus usa fuisset“ - (Ak sa hľadá, akým spôsobom vykladať zákon, najprv sa musí skúmať, ako bolo právo skôr používané v obdobných prípadoch). Aj napriek tejto preslávenej vete, nebol dlhú dobu priestor pre uplatnenie historického výkladu. Zmena nastala nástupom historicko-právnej školy zdôrazňujúcej, že právny poriadok je produktom historického vývoja.

Teória a prax zdôrazňuje, že k použitiu historického výkladu by malo dochádzať len výnimočne, najmä pri existencii medzier v práve, pri rozporoch, riešeníach zložitých prípadov a len vtedy, ak štandardné interpretačné metódy zlyhávajú. A. Gerloch, rovnako aj O. Weinberger vyvodzujú, že závery dosiahnuté historickým výkladom nemajú odporovať výsledku, ku ktorému dospejeme použitím štandardných interpretačných metód.²⁷ **V minulosti bol historický výklad považovaný za súčasť výkladu logického, za jeden z jeho aspektov.**

Pokiaľ ide o samotné **limity historického výkladu**, len veľmi ťažko sa môže uplatniť v prípade, ak hlavným, dominujúcim prameňom práva je zákon, ktorý je orientovaný perspektívne a podlieha ustavičným zmenám.²⁸ Iná by bola situácia v prípade, ak by prameňom práva boli právne obyčaje a precedensy, pretože ide o pramene, ktoré majú retrospektívnu povahu.²⁹ Použitelnosť historického výkladu ešte znižujú aj momenty náhlych zmien či už zo sociálnej oblasti, alebo z iných spoločenských oblastí. Po týchto zmenách je často krát nemožné, prípadne úplne stráca zmysel pátrať po historickom kontexte, toho ktorého právneho predpisu.

Okrem tohto konštatovania aj V. Knapp poznamenáva, že **pri aplikácii práva nejde o to, čo bolo, ale o to, čo je teraz.**³⁰ Podľa A. Elstera vždy zohľadňujeme to, čo zákonodarca v právnom texte skutočne vyjadril a nie to, čo vyjadriť chcel, pretože vykladať môžeme len to, teda len tie myšlienky, ktoré sú slovne v právnom predpise vyjadrené a navzájom tvoria jednotu. Použitie historického výkladu by bolo prekročením a siahalo by nad rámec zákonného textu.³¹

Podstatným limitom pri používaní historického výkladu je podľa nášho názoru bezpochyby aj **spoľahlivosť zdrojov**, z ktorých čerpá. Ako už bolo

²⁷ KNAPP, V.: Vědecká propedeutika pro právníky. 1. Vydání. Praha: Eurolex, 2003, s.60

²⁸ RYCHLÝ, T.: Právní normy a společenská praxe. Prameny a nové proudy právní vědy, č.25. Praha 1998, s.67

²⁹ KUHN, Z.: Aplikace práva ve složitých případech . Praha 2002, s.121

³⁰ KNAPP, V.: Teorie práva. Praha 1996, s.171

³¹ ELSTER, A.: Handwörterbuch der Rechtswissenschaft I. Berlin- Leipzig 1926, s.432 In.: MARŠÁLEK, P.: O smyslu a limitech použití historického výkladu při aplikaci práva. Eurolex Bohemia, 2003, s. 133

uvedené vyššie, zdrojom sú najmä dôvodové správy, pričom tie obsahujú aj to, čo neobsahuje už schválený zákon, teda to, čo sa nestalo právom.

Heuristika, teda zhromaždenie materiálov, z ktorých bude interpret vychádzať je prvým krokom k uplatneniu a aplikácii historickej výkladovej metódy. Zhromaždené pramene je potrebné podrobiť vnútornej a vonkajšej kritike. Úlohou vnútornej kritiky je zistiť, do akej miery odráža prameň práva historickú realitu, zisťuje sa jeho pravosť.³²

Všeobecne sa uznáva, že táto výkladová metóda nie je veľmi spoľahlivá. Avšak domnievame sa, že závisí od zdrojov, s ktorými pracuje ten, ktorý výklad podáva. To znamená, že ak subjekt podávajúcí výklad disponuje kvalitnými podkladmi a k interpretácii pristupuje dostatočne kriticky, výsledok môže byť viac ako uspokojivý. **Pokiaľ ide o uplatnenie historického výkladu v našich podmienkach, teda v kontinentálnom type právnej kultúry, teória a prax sa zhodli na tom, že sa používa výnimočne a jeho výsledky nemôžeme preceňovať.**

Priestor pre uplatnenie historickej výkladovej metódy je úzky, napriek tomu, určitý význam má. Typickým príkladom sú **normy trestného práva**, konkrétne niektoré skutkové podstaty trestných činov, kedy je možné ich správne aplikovať len v prípade zohľadnenia toho, ako sa do trestného zákona pri nesystémových novelizáciách dostali. Historický výklad sa využíva aj pri **hľadaní zmyslu právneho predpisu**, ktorý nie je schopný naplniť svoj účel, alebo pri **objasňovaní tradičných formulácií**, ktoré boli preberané zákonodarcami zo starších úprav bez akéhokoľvek uváženia.³³

Záver

Historický výklad patrí k nadštandardným interpretačným metódam. Zohráva úlohu pri precizovaní zmyslu zákonov a iných právnych predpisov. Napriek tomuto tvrdeniu ho právna teória, ale taktiež právna prax radí medzi **najmenej spoľahlivé výklady s menšou výpovednou hodnotou**. Uvedená argumentačná hodnota je jedným z dôvodov zriedkavého používania, najmä v prípadoch potreby potvrdenia výsledku dosiahnutého použitím iných metód. Môžeme povedať, že **historický výklad má obmedzený metodologický význam, pretože účel a cieľ normatívneho aktu treba rešpektovať len vtedy, keď zmysel normy, ktorý bol jednoznačne a nepochybne zistený vyplýva aj zo samotného textu právnej normy. Historický výklad je zameraný na poznanie okolností vydania právneho predpisu. Z týchto okolností potom usudzujeme na ratio legis.**

Podkladom sú najmä dôvodové správy, ale samozrejme nevylučujú sa ani iné pramene práva. Najčastejšie to budú písané pramene, ale nie je vylúčená ani možnosť použitia iných prameňov, či už obrazových, zvukových, alebo

³² Tamtiež, s. 135

³³ Tamtiež, s. 138

spomienok účastníkov legislatívneho procesu. **Historický výklad má jednoznačne význam pokiaľ ide o vedecky koncipované procesy interpretácie práva. Pomáha mapovať stav spoločnosti, efektívnosť právnej úpravy a potrebu jej novelizácie.**

Contact – email:

majdorka@gmail.com